

25.42x16.11	2	38	עמוד	הארץ - THE MARKER	02/02/2011	25940967-2
אוניברסיטת בר איל - 80039						

החמצה בת יקון לחוק החוזים

כמעט בהיחבא עבר בכנסת תיקון לחוק החוזים שנועד לנטל את הלכת אפרופים, שזכתה לביקורת על העמימות שיצרה. התיקון לא יועיל להסרת העמימות

תצלום: דניאל בר און

דיני חוזים
פרופ' שחר ליפשיץ

« בקיץ 2010, בכנס השני נתי של לשכת עורכי הדין, התנהל דו קרב עצמתי ולא שגרתי בין נשיא בית המד שפט העליון (בדימוס) אהרן ברק לבין השופט המבוקש יורם דנציגר בעקבות הביקורת שמתח דנציגר על תורת הפרשנות החוזית

של ברק, שאותה ניסח בפסק דין אפרופים. ביקורתו של דנציגר גובתה בסקרים המעידים על אי שביעות רצונם של עורכי הדין מהלכת אפרופים.

לאחרונה אמר גם המחוקק את רבו, כאשר במהלך מפתיע ללא תהודה ציבורית תוקן חוק החוזים במטרה לבטל את הלכת אפרופים. במקום הקביעה המקורית, שלפיה "חווה יפורש לפי אומד דעתם של הצדדים, כפי שהיא משתמעת מתוך החווה, ובמידה שאינה משי תמעת ממנו - מתוך הנסיבות", נקבע מעתה כי "חווה יפורש לפי אומד דעתם של הצדדים, כפי שהוא משתמע מתוך החווה ומתוך נסיבות העניין, ואולם אם השתמע אומד דעתם במפורש מלשון החווה, יפורש החווה כהתאם ללשונו".

עד להלכת אפרופים נשלטה פרשנות חוזים על ידי תורת שני השלבים. לפי תורה זאת, על בית המשפט לפרש חווה לפי אומד דעת הצדדים כפי שהוא משתמע מהאומד בחווה. רק אם אומד דעת הצדדים אינו משתמע בבירור מלשון החווה, על השופטים לברר את אומד דעת הצדדים על פי הנסיבות החיצוניות לחווה. לכן, במקרה של סתירה בין לשון החווה לכוננת הצדדים, מעדיפה גישה זאת את לשון החווה. הלכה זו בוטלה בפסק דין אפרופים, שבה קבע הרוב בראשותו של ברק כי מטרת הפרשנות היא

אומד דעתם של הצדדים, שאותה יש לברר הן מלשון החווה והן מה נסיבות החיצוניות.

התיקון הוסיף עמימות

האם ביטל התיקון החדש לחוק החוזים את הלכת אפרופים והשיב את תורת שני השלבים? ספק רב. הסעיף המתוקן קובע כי החווה יפרש לפי אומד דעתם של הצדדים כפי שהוא משתמע הן מן החווה והן מן הנסיבות. בכך אומצה רווקא דעת הרוב בהלכת אפרופים.

יתר על כן, בשונה מחוקי חוזים ככמה מדינות אחרות, המגבילים את יכולת הצדדים להציג ראיות ברבר כוונת הצדדים כאשר לשון החווה ברורה, החוק החדש אינו מגביל כלל את האפשרות להביא הוכחות לרצון הצדדים.

בכך מאמץ החוק החדש דווקא את תורת הפרשנות של הלכת אפרופים, שהוא התכוון לכ"ט. האמת חייבת להיות, שהיאמר, שא"פילו

המבקרים החריפים ביותר של ברק - ובהם פרופ' דניאל פריי רמן ואף השופט דנציגר עצמו - אינם מבקשים לשוב אל תורת שני השלבים. לדעתם, הבעיה אינה בהלכה עצמה אלא ברוחה. בעיניי, ההתנגדות להלכת אפרופים אינה מכוונת לביטול תורת שני השלבים, אלא לכוח שהיא נותנת לבית המשפט על חשבון רצונם של הצדדים, כפי שהובע בחווה. זוהי רוחה של הלכת אפרופים. שכן, בפרשת אפרופים נקבע שבמקרים מסוימים, פרשי נות החווה יכולה להתבסס גם על הסבירות המסחרית וההגינות הערכית, כפי שהן נתפשות על ידי בית המשפט, וזאת גם אם הפירוש השיפוטי סותר את לשון החרי

זה. בכך עברה זכות המלה האחרונה מהצדדים אל השופטים. עם זאת, אם אכן היבט זה של הלכת אפרופים הוא שהטי ריד את הכנסת, היה ראוי כי התיקון יעסוק

אהרן ברק

תצלום: דניאל בר און

במפורש במתח שבין לשון החווה לתכלית הנקבעת על ידי בית המד שפט. אך בפועל, מתקני החוק הסי תפקו בניסוח עמום, שבמקום להקל על האיוראות השוררת כיום בדיני החוזים, הוסיף עמימות חדשה ברבר פרשנות התיקון עצמו.

תיקון שתוקן במחטף

השופט ברק סיפר בכנס אילת כי תורת הפרשנות המגולמת בהלכת אפרופים גובשה בעשרות שנים של פסיקה ומחקר. בכך כמובן אין בכדי לשלול את הזכות של הכנסת לבחון תורה זו. עם זאת, שינוי של חוק כה מרכזי בסוגיה מהותית אינו מעשה יוסי ביזמו. ראוי היה לבסס את התיקון על המלצות של ועדת מומחים.

במקום זאת תיקנה הכנסת את החוק בנוכחות עשרה ח"כים ולא חר שני דיונים בוועדת חוק, חוקה ומשפט, שבאחד מהם השתתפו שני חברי ועדה ובשני - היו"ד בלבד. הניסוח הסופי של התיקון הוא תוצר של מו"מ בין מציע התיקון לבין נציגת משרד המשפטים, בהפסקה בת עשר דקות של אחד מריוני הוועדה. בכך הוחמזה הזדמנות היסטורית לגיבוש מושכל של פרשינות החוזים בישראל. חבל.

הכותב הוא מרצה באוניברסיטת בר אילן, מומחה בדיני חוזים ועמית בכיר במכון הישראלי לדמוקרטיה